

V STRAFRECHT

De internering door de Raadkamer

Alain Verbeke

Deze bijdrage probeert aan de hand van de procedure van internering door de raadkamer, te bekijken in hoeverre het onderzoeksgerecht voor dit probleem de specifieke bevoegdheden en eigenschappen van een vonnisgerecht toebedeeld kreeg. Terloops worden enkele aspecten van de historische wording van de Wet van 1 juli 1964 op het Sociaal Verweer behandeld.

Cet article analyse la question de savoir à quel point la Chambre de conseil a été dotée des compétences et caractéristiques normalement propres aux tribunaux en matière d'internement. L'auteur fait également quelques considérations sur la genèse de la Loi du 1 juillet 1964 sur la défense sociale.

This article examines to what extent the Court of Investigation has received in the specific procedural matter of internment the typical competences and characteristics of a Court of Justice. In the event the author makes some considerations about the historical evolution of the Law on Social Defence.

§ 1. BEVOEGDHEID VAN DE RAADKAMER INZAKE INTERNERING

A. Het Principe

De onderzoeksgerechten en de vonnisgerechten (gewone en militaire) die ten aanzien van misdaden en wanbedrijven bevoegd zijn, kunnen de internering gelasten (art. 7 van de W. 64)(1). De onderzoeksgerechten zijn echter niet bevoegd voor politieke en persmisdaden of wanbedrijven en fiscale inbreuken.

(1) PICARD stelt als algemeen beginsel dat het gerechtshof waarvoor de inobservatiestelling gevorderd is, bevoegd is. Dit gaat niet op. De fout die deze auteur maakt bestaat erin dat de premisse die hij vooropstelt, nl. dat de inobservatiestelling de regel is, verkeerd is.

B. Kritische beschouwing

Is het niet strijdig met de fundamentele beginselen van het Strafprocesrecht dat men de onderzoeksgerechten met de competentie van vonnisgerechten bekleedt?

Eenzijds is het vaak wenselijk dat de zitting geheim is en de zaak geen onnodige publiciteit krijgt (2). Aan de andere kant rijzen er in de praktijk heel wat moeilijkheden omdat de rechtspleging van de onderzoeksgerechten gericht is op het voorlopig karakter van de te nemen beslissingen (3). Desalniettemin is deze uitzondering op de normale principes gefundeerd op een plausibele wettelijke grondslag: "Het is volkomen nutteloos en zelfs wreed om, indien het bestaan van de inbreuk en de geestelijke minderwaardigheid van de verdachte vaststaan, de zaak van het onderzoeksgerecht naar het vonnisgerecht te verzenden (4)".

Toch kunnen we niet stellen dat de raadkamer (RK) die de internering uitspreekt compleet gelijkgesteld wordt met een echt vonnisgerecht. Op 29 mei en 4 juni 1985 besliste het Hof van Cassatie dat er een onverenigbaarheid bestond tussen de hoedanigheid van rechter in RK en in correctionele rechtbank in eenzelfde zaak. Op 6 november 1985, de zaak Emile TEISE, moest het Hof oordelen of er al dan niet onverenigbaarheid was tussen de functie van rechter in RK die uitspraak deed over de voorlopige hechtenis en die van de rechter in RK die de internering beval. Als het Hof de RK die de internering gelast, als een echt vonnisgerecht had beschouwd, dan zou de conclusie van onverenigbaarheid die voor de correctionele rechtbank geldt, ook hier van toepassing moeten zijn. Op 6 november 1985 werd echter het tengeheel beslist (5).

(2) Hiermee wordt bedoeld dat het nuttig kan zijn dat een beschikking ten gronde, zoals de internering er één is, door de RK in plaats van het vonnisgerecht wordt uitgesproken; zie COLLIN, F., "Vijf jaar toepassing van en kritische beschouwingen over de Wet tot bescherming van de maatschappij", *R.W.*, 1935-36, 1144.

(3) Zie COLLIN, F., *Ibid.*; VAN PARYS, J., "Problèmes de défense sociale", *J.T.*, 1950, 333.

(4) Zie *Parl. St.*, Kamer, B.Z. 1925, nr.124, 366; *Parl. Hand.*, Kamer, 1927-28, 18 januari 1928, 93 - 94; Zie CORNIL, L., "Mercuriale du 15 septembre 1930", *R.D.P.*, 1930, 1027.

(5) Hoewel het Openbaar Ministerie in haar konklusies in de zaak TEISE betoogt dat de arresten van mei en juni een totaal andere situatie dan de onderhavige op het oog hadden, hoewel misschien nog andere motieven aan de optie van november '85 ten grondslag liggen (bv. dat als men ook daar de onverenigbaarheid aanneemt er nog minder rechters ter beschikking zullen zijn om de rechtbanken samen te stellen), staat het objectief vast dat de RK die tot de internering beslist niet als een werkelijk vonnisgerecht zoals de correctionele rechtbank wordt beschouwd; Zie Cass., 29 mei 1985, *onuitg.*, A.R., nr. 4000, 4300, 4301; Cass., 6 november 1985, *onuitg.*, A.R., nr. 4637.

§ 2. DE PROCEDURE VOOR DE RK OMTRENT INTERNERING

A. Verloop van de procedure

Nadat de geschreven vordering tot internering, van de Prokureur des Konings (hierna PK), en het dossier, de RK is toegezonden, doet de rechter, in afwijking van de gewone termijn van 48 uur (6) ten minste vier dagen vooraf, de plaats, dag en uur van de verschijning voor de RK vermelden in een bijzonder register dat op de griffie wordt bijgehouden (art. 7, 2 van de W. 64).

Hetzelfde artikel verplicht tot de kennisgeving hiervan aan de verdachte en de inzagemogelijkheid van het dossier voor de partijen. Dit laatste eveneens vanaf vier dagen vóór de verschijning.

Kan het Openbaar Ministerie (hierna OM) de internering vorderen zonder een voorafgaandelijk strafonderzoek, dus via de 'vordering op verslag'? VERSTRAETE antwoordt hierop in principe positief (7). Hij haalt hiervoor enkele theoretische argumenten aan. Ondanks deze argumenten is hij van oordeel dat het OM deze vereenvoudigde procedure in de praktijk niet kan gebruiken. Men moet een onderzoek vorderen dat aanleiding geeft tot een werkelijke tussenkomst van de onderzoeksrechter (hierna OR) en niet tot zijn louter formeel optreden als verslaggever voor de RK. De summiere handelwijze van de 'vordering op verslag' is niet te verenigen met de omstandigheid dat de internering een beslissing ten gronde is die de vrijheidsberoving van onbepaalde duur tot gevolg heeft.

De terechtzitting begint met het mondeling verslag van de OR. Hierdoor, en niet door de vordering van de PK (8) of door de uitnodiging die aan de partijen gestuurd wordt, wordt de zaak bij de RK aanhangig gemaakt (9). Dan worden de burgerlijke partij (hierna BP) en haar raadsman, het OM en de verdachte met zijn advocaat gehoord. Dit tegensprekelijk aspect is noodzakelijk. Door de Wet van 25 oktober 1919 werd de RK immers van een college van drie rechters tot een alleenzettelende rechter gereduceerd. In het vroegere systeem deed men echter alleen uitspraak op de stukken. De garantie voor objectieve rechtsbedeling wordt nu dus op een andere manier geboden; niet meer via een college van meerdere rechters, maar door het debat op tegenspraak.

Sinds de Wet van 20 december 1974 moet de advocaat niet meer 'houder der stukken' zijn. Hij kan de verdachte ter terechtzitting vertegenwoordi-

(6) Zie Wet van 25 oktober 1919, enig artikel, nr.XV.

(7) Zie VERSTRAETE, J., "Bevoegdheid en rechtspleging van de raadkamer", *R. W.*, 1967-68, 1268-1269, nr. 137.

(8) Zie Cass., 25 september 1984, de zaak CODDENS.

(9) Zie DECLERCQ, R., *Strafvordering*, I, Leuven, Wouters, 1983, 157.

gen, behoudens het recht van de RK om de persoonlijke verschijning te bevelen (10).

De RK onderzoekt of de verdachte zich bevindt in een toestand van krankzinnigheid, ernstige geestesstoornis of geestesziekte. Indien dit het geval is, wordt haar bevoegdheid, om de ten laste gelegde feiten ten gronde te onderzoeken, als rechtsmacht van wijzen, meteen vastgelegd. Wanneer deze toestand niet vaststaat, moet de RK de bezwaren bekijken om, als rechtsmacht van onderzoek, de verdere rechtspleging te regelen.

We keren terug naar de eerste hypothese. Indien daarbij eveneens vaststaat dat de verdachte de feiten gepleegd heeft, dan heeft de RK de mogelijkheid om de internering op te leggen.

Quid als men er niet zeker van is dat de beklaagde de dader is van de strafbare feiten? Aangezien de wettelijke voorwaarden om te interneren niet voldaan zijn, zal de RK de verdachte buiten zaak stellen.

De buiten-zaak-stelling is een beschikking ten gronde. Ze is definitief en stelt dus een einde aan de vervolging. Dit komt neer op een vrijspraak. Ze wordt uitgesproken wegens onvoldoende bewijzen t.a.v. de ten laste gelegde feiten, of omdat de verdachte, hoewel de feiten vastgesteld zijn en hij zich in één der staten van art. 1 W. 64 bevindt, geen gevaar betekent voor de maatschappij. De uitspraak gebeurt in openbare terechtzitting. Men heeft vijftien dagen om hoger beroep aan te tekenen. Indien de verdachte aangehouden is op het ogenblik van het vonnis wordt hij onmiddellijk vrijgelaten.

Bij de buiten-vervolging-stelling treedt de RK in haar principiële hoedanigheid van onderzoeksgerecht op. Deze maatregel wordt getroffen omwille van een gebrek aan bezwaren tegen de verdachte. Dit belet niet dat het onderzoek nog kan heropend worden: de buiten-vervolging-stelling is niet definitief. De beslissing wordt met gesloten deuren geveld en uitgesproken. De beroepstermijn bedraagt 24 uur. Als de verdachte gedetineerd is, wordt hij slechts in vrijheid gesteld indien er geen beroep aange tekend werd tegen de buiten-vervolging-stelling.

Sommige auteurs beweren dat de RK in de situatie van de niet of niet voldoende bewezen feiten, de verdachte niet buiten zaak, maar buiten vervolging moet stellen, op basis van art. 128 Sv. (11).

VERSTRAETE acht dit, om twee redenen, verkeerd: aangezien de W. 64 de rechter in RK ten gronde laat oordelen zodra één van de psychische toestanden van art. 1 voorhanden is (12), mag hij dus een beslissing ten

(10) Ibidem.

(11) Zie DECLERCQ, R., *o.c.*, II, 256; VERSTRAETE, J., *o.c.*, 1270, nr. 144 b.

(12) cfr. supra, Par. 2, A.

gronde nemen ook als de feiten niet of onvoldoende bewezen zijn. Secundo is de RK eveneens inzake opschorting van de uitspraak als rechtsmacht van oordeel bevoegd. Hier bepaalt de Wet van 29 juni 1964, in art. 4, Par. 1, in fine, dat, wanneer de RK geen opschorting beveelt, zij geen beslissing ten gronde kan vellen. Ze moet dan verwijzen naar het vonnisgerecht, of buiten vervolging stellen. Doordat de W. 64 inzake sociaal verweer dit niet bedingt besluiten we a contrario dat de RK, wat betreft de internering, een beschikking ten gronde zal nemen : interneren of buiten zaak stellen (13).

B. Openbaarheid

Art. 9, 2 van de W. 64 schenkt de verdachte — indien hij erom vraagt — een garantie die normaal tot het monopolie van de vonnisgerechten behoort : de openbaarheid der zitting (14).

Het gaat hier dus niet om een absolute openbaarheid van openbare orde, onafhankelijk van de wens van de verdachte, zoals in art. 96 GW. Wegens zijn recht op privacy moet de verdachte immers ook het voordeel van de gesloten deuren kunnen genieten (15). Dit wordt hem bij het onderzoeksgerecht gegeven als hij niet om de openbaarheid van de zitting verzoekt. De beschikking tot internering is een beslissing ten gronde die een einde stelt aan de vervolging. Het is dus een vonnis in de betekenis van art. 97 GW. De uitspraak dient op straffe van nietigheid in openbare zitting te geschieden (16). De loutere constatering in de beschikking, dat de debatten publiek waren, bewijst niet dat de uitspraak in het openbaar is gebeurd (17). Met betrekking tot de Kamer van inbeschuldigingstelling (K.I.) besliste het Hof van Cassatie dat de mededeling in het arrest dat de uitspraak in het openbaar is gedaan, enkel slaat op het publiek zijn van de uitspraak. Dit bewijst niet dat de debatten en de zitting openbaar waren, omdat er een vermoeden van 'gesloten deuren' heerst (18).

(13) Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1270, nr. 144.

(14) Zie Cass., 11 december 1973, *Pas.*, 1974, I, 391 ; Cass., 5 november 1974, *Pas.*, 1975, I, 279.

(15) Zie COLLIN, F., *l.c.*, 1144.

(16) Zie Cass., 30 januari 1933, *Pas.*, 1933, 2015 ; Cass., 10 april 1933, *R.D.P.*, 1933, 482 en 485 ; Cass., 8 januari 1934, *Pas.*, 1934, 128 ; Cass., 22 februari 1938, *R.D.P.*, 1938, 483 ; Cass., 13 april 1964, *Pas.*, 1964, I, 858 ; Cass., 11 december 1973, *Pas.*, 1974, I, 391 ; Cass., 5 november 1974, *Pas.*, 1975, I, 279.

(17) Zie VAN PARYS, J., en VAN MAYNE, M., "La loi de défense sociale du 9 avril 1930", in *Les Nouvelles, procédure Pénale*, III, 364, nr. 176.

(18) Zie Cass., 5 november 1974, *Pas.*, 1975, I, 279.

C. Verhoren van getuigen en deskundigen

Art. 9, 1 van de W. 64 bepaalt dat de RK hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van het OM, hetzij op verzoek van de verdachte en zijn raadsman kan bevelen dat getuigen en/of deskundigen zullen verhoord worden. Dit verzoek van de verdachte dient schriftelijk en door de verdachte samen met zijn raadsman ingediend te worden (19). De term verzoek wijst erop dat een weigering mogelijk is (20). In haar arrest van 2 september 1948 stelt het Hof van Cassatie dat de Wet op het Sociaal Verweer (W. 9 juni 1930) geen afbreuk doet aan de regels van het Wetboek van Sv., die de rechters ten gronde de macht geven om het al dan niet verhoren van de door de partijen aangebrachte getuigen soeverein te appreciëren. Dit druipt niet in tegen de beloften die in de Kamer (op vraag van DESTREE en WIART) werden gedaan. Men zei dat de verdediging getuigen zou mogen laten verhoren voor de RK (21).

Diezelfde vrijheid van de rechter verhindert dat de beklaagde zou kunnen eisen dat bepaalde getuigen wel en andere niet verhoord worden. Dit zou trouwens het evenwicht tussen de aanklager en de verdediging verbreken (22).

De getuigen worden ondervraagd over de eventuele abnormaliteit van de verdachte en diens sociale gevaarlijkheid, maar ook over de inhoud van de feiten.

Uit het voorgaande blijkt dat zowel openbare zitting als getuigenverhoor in de procedure inzake internering voor de RK mogelijk zijn, indien de verdachte erom vraagt. Kan hij ook vragen dat getuigen verhoord worden zonder dat hij verzoekt om de 'deuren te openen'? Of omgekeerd?

Dit is uiteraard mogelijk: "Qui peut le plus peut le moins" (23).

(19) De beklaagde moet in zijn verzoekschrift de namen van de getuigen opgeven en vermelden over welke feiten ze volgens hem geïnterpelleerd moeten worden. Zie Cass., 12 maart 1934, *Pas.*, 1934, I, 215.

(20) Zie Cass., 22 november 1938, *R.D.P.*, 1939, 132; Cass., 2 september 1948, *R.D.P.*, 1948 - 49, 209; Cass., 24 december 1951, *Pas.*, 1952, I, 216; Zie KELLENS, J., "Kort overzicht van de wet tot bescherming van de maatschappij", *R. W.*, 1938-39, 1187.

(21) Volgens VAN PARYS is deze regeling wel in strijd met de beloften in het Parlement. Hij stelt dat we hierdoor in een situatie verzeild geraken waarin de abnormale beklaagde minder rechten heeft dan de normale; het Hof van Assisen heeft immers niet het recht om getuigen te weigeren wanneer men een lijst conform aan art. 315 Sv. kan voorleggen; zie VAN PARYS, J., "Problèmes de défense sociale", *J.T.*, 1950, 333.

(22) PICARD wijst erop dat de tekst het nochtans heeft over het horen van 'getuigen' en niet 'de' getuigen. Hij is het er echter ook mee eens dat we hieruit niet kunnen afleiden dat de verdachte het recht zou hebben zijn getuigen te 'kiezen'; Zie PICARD, O., *Délinquants anormaux et récidivistes*, Brussel, Ed. de la Société d'Etudes Morales, Sociales et Juridiques, 1931, 48.

(23) *Ibidem*.

D. Tussenkost van eigen geneesheer

Art.3, 6 van de Wet van 9 juni 1930 gaf de verdachte het recht om de 'zorgen' van een door hem gekozen arts te ontvangen. Deze mocht ook zijn advies geven omtrent de gepastheid van de inobservatiestelling. De rechtspraak stelde dat de verdachte zich door die dokter mocht laten onderzoeken tot op het einde van de inobservatiestelling (24). Het Hof van Cassatie oordeelde dat deze bepalingen die onder de rubriek 'inobservatiestelling' ressorteren, ook van toepassing zijn wanneer men overgaat tot een interneringsmaatregel (25).

Art.3 van W. 64 werkt deze regeling verder uit. De precisering bestaat erin dat de term 'zorgen' door 'bezoek' wordt vervangen. MATTHYS vermeldt dat het wetsontwerp eraan toevoegde: "(geneesheren) die niet tot de administratie behoren" (26). Dergelijk verbod is volkomen in overeenstemming met de administratieve deontologie (27).

Toch heeft de Senaatscommissie voor Justitie de aanvulling laten wegval- len, hoewel ze de interpretatie van de memorie van toelichting volkomen aanvaardde (28).

Hierdoor is het mogelijk dat de artsen van de penitentiaire administratie de inobservatiegestelde bezoeken. Dit is volkomen in strijd met de - niet uitgedrukte - wil van de wetgever.

Art. 6, 5 van de W. 64 creëert een deskundigenonderzoek van het contradictoire type. Hiermee wordt aan talloze klachten tegemoet gekomen (29). Het tegensprekelijk aspect bestaat hierin dat de verdachte de deskundigen de adviezen van zijn eigen geneesheren kan overleggen, bij ter post aange- tekende brief. Deze experten moeten zich dan in hun verslag over die adviezen uitspreken, alvorens te besluiten (art. 6, 5 van de W. 64). Ons hoogste gerechtshof besliste echter dat dit vijfde lid niet van toepassing is wanneer de RK een deskundige heeft aangesteld om de verdachte op gees- tesgebied te onderzoeken. Zonder dat hierbij een inobservatiestelling werd gelast.

(24) Zie K.I. Luik, 31 oktober 1932, *R.D.P.*, 1933, 29.

(25) Zie Cass., 13 juli 1931, *R.D.P.*, 1931, 840.

(26) Zie *Parl. St.*, Senaat, 1959 - 60, nr. 514 - Memorie van Toelichting, 4, d; *Parl. St.*, Senaat, 1961 - 62, nr. 127 - Verslag van de Senaatscommissies voor Justitie uitgebracht door Mevr. J.E. Vandervelde, 4, sub. art. 3.

(27) Zie FETTWEIS, A., "Le projet de loi de défense sociale à l'égard des anormaux", *R.D.P.*, 1960 - 61, 317.

(28) Zie *Parl. St.*, Senaat, 1962 - 63, nr. 256 - Aanvullend verslag van de Senaatscommissie voor Justitie uitgebracht door Mevr. J.E. Vandervelde en voortgezet door Dhr. Rolin, 4, sub. art. 3.

(29) Zie bijvoorbeeld VICTOR, R., "De herziening van onze wetgeving op de abnormalen - een pijnlijk geval", *R.W.*, 1937, 1266 - 1274.

De deskundige is dus dan niet verplicht om zich uit te spreken over het advies van de door de beklaagde gekozen arts (30).

E. De advocaat van de verdachte

De Wet van 9 juni 1930 stelde de bijstand van een advocaat niet als verplicht voorop. KELLENS, en met hem bijna geheel de doctrine (31), pleitte voor het obligatoir maken van de bijstand van een advocaat (32). Niet alleen wegens het ernstige karakter dat aan de uitspraak is verbonden, maar vooral omdat de abnormalen gewoonlijk niet in staat zijn om te begrijpen waarover het gaat, laat staan dat ze hun verdediging zelf zouden kunnen waarnemen. A fortiori moet die dwingende eis van bijstand er komen, als men in dezelfde wet ziet dat de gewoontemisdadigers wel een advocaat moeten hebben. En zij kunnen zich wel verdedigen.

Het voorontwerp dat CORNIL en BRAFFORT opstelden beantwoordde in art. 10 aan deze nood.

De W. 64 heeft dit aspect uit het voor het overige afgewezen voorontwerp overgenomen. Art. 28 legt de bijstand van een advocaat in alle stadia van de gerechtelijke en buitengerechtelijke procedures op. Dit is een regel van openbare orde (33).

Indien de beklaagde geen advocaat heeft gekozen, wijst de voorzitter er ambtshalve één aan (art. 28, 2). Indien nodig zal de RK de behandeling van de zaak tot een latere datum uitstellen (34).

Volgens de Voorbereidende Werken moet de bijstand begrepen worden als het moeten 'voorzien' (35) zijn van een raadsman (36). Indien de rechten van de verdediging er niet door geschonden worden moet de advocaat niet ter zitting aanwezig zijn. Desgevallend zal de RK de zaak mogen behandelen, tenzij de advocaat een wettige reden van verhindering opgaf. De onverantwoorde afwezigheid van de raadsman kan hem disciplinaire gevolgen opleveren.

Dit laatste brengt ons bij de essentie van de taak die de advocaat hier heeft te vervullen. Zijn opdracht verschilt van die welke gewoonlijk op hem

(30) Zie Cass., 24 augustus 1967, *Pas.*, 1967, I, 1298.

(31) Zie bijvoorbeeld FETTWEIS, A., en VAN DEN BOSSCHE, J., "La loi belge de défense sociale et les anormaux", verslag uitgebracht op het tweede Internationaal Congres van Sociaal Verweer te Luik in oktober 1949 en besproken op de vergadering van de 'Union Belge et Luxembourgeoise de droit pénal' op 25 februari en 18 maart 1950, *R.D.P.*, 1949 - 50, 284.

(32) Zie KELLENS, J., *l.c.*, 1189 - 1190.

(33) Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1269, nr. 142.

(34) *Ibidem.*

(35) *Ibidem.*

(36) In verband met het gebruik van de term 'raadsman' of 'advocaat' zijn de opmerkingen van de Raad van State in het advies van 11 mei 1960 zeer interessant. Zie *Parl. St.*, Senaat, 1959 - 60, nr. 514, 27.

rust. De memorie van toelichting omschrijft hem als de 'wettelijke beschermer' van de abnormaal (37). "Zijn tussenkomst wordt verheven tot het edele plan van de bezorgdheid om het algemeen belang", dixit MATTHYS (38).

De advocaat moet samenwerken met de rechterlijke instanties en administraties. De beslissingen ten opzichte van zijn cliënt genomen, waarvan deze de juiste draagwijdte niet kan beseffen, moet hij geheim houden (39).

F. Tenuitvoerlegging van de beschikking tot internering

Indien de verdachte op het moment dat de internering wordt uitgesproken in vrijheid is, kan de onmiddellijke tenuitvoerlegging, die vroeger verplicht was, niet meer bevolen worden (40).

Als de verdachte op het ogenblik der uitspraak in observatie is, blijft hij in deze psychiatrische afdeling (art. 14, 4 van de W. 64) (41).

De verdachte, die in voorhechtenis vastzit, wordt overgeplaatst naar de psychiatrische afdeling van de strafinrichting waarin hij verbleef (art. 14, 5 van de W. 64). Hoewel er geen definitieve titel voor de hechtenis bestaat, wordt de veroordeelde toch vastgehouden. Dit wordt in casu zoals bij de straf verantwoord: niettegenstaande de veroordeling nog geen kracht van gewijsde bezit, blijft de veroordeelde krachtens het aanhoudingsbevel in voorhechtenis aangehouden (42).

Quid wanneer er geen psychiatrische afdeling aan de strafinrichting is geannexeerd? De RK heeft hier de exceptionele bevoegdheid om, in afwachting van de beslissing van de Commissie tot bescherming van de Maatschappij, de psychiatrische afdeling aan te wijzen waar de geïnterneerde voorlopig moet verblijven.

(37) Zie *Parl. St.*, Senaat, 1959 - 60, nr. 514 - Memorie van Toelichting, 4.

(38) Zie MATTHYS, J., *Eb en vloed om de wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen*, Antwerpen, De Vlijt, 1964, 43; UGEUX, G.A., "Le rôle de l'avocat dans les nouvelles procédures de défense sociale", *R.D.P.*, 1954 - 55, 23 e.v.; Circulaire van de Stafhouder van de Orde van advocaten te Brussel, J.T., 1954, 246.

(39) Zie noot (37)

(40) Zie K.I. Brussel, 9 september 1965, *Pas.*, 1966, II, 210 en *R. W.*, 1965 - 66, 1205; K.I. Gent, 22 maart 1977, *R. W.*, 1976 - 77, 2276, noot VANDEPLAS, A.; Cass., 31 mei 1977, *R.D.P.*, 1978, 83, noot R.S.; Cass. 19 juni 1979, *Pas.*, 1979, I, 1209; Cass., 19 juni 1979, *R. W.*, 1979 - 80, 703, noot VANDEPLAS, A.

(41) PICARD stelt zelfs voor dat de Commissie bij haar keuze van de definitieve instelling waar de internering zal geschieden, zou opteren voor de inrichting waar de veroordeelde in observatie gesteld was. Voor ons kan dit echter geen algemene regel zijn omdat wij de inobservatiestelling niet als basiseis zien. Zie PICARD, O., o.c., 57 - 58.

(42) Zie VERSTRAETE, J., l.c., 1272, nr. 149.

G. Bijkomende beslissingen bij de uitspraak van de internering - art. 11 van de W. 64

De Gerechtskosten: art. 11, 1.

Als de RK de internering gelast moet men de verdachte altijd tot de kosten veroordelen. Deze bepaling is van dwingende aard (43). Indien de internering niet wordt uitgesproken, zelfs als de wettelijke voorwaarden vervuld zijn, kunnen de kosten van de publieke vordering niet ten laste van de beklaagde worden gelegd (44).

Indien de BP in het ongelijk wordt gesteld kan ze tot de kosten (of een gedeelte ervan) worden veroordeeld (art. 162 Sv.). Als de BP het onderzoek heeft op gang gebracht zal ze tot alle kosten worden veroordeeld wanneer de beklaagde buiten zaak wordt gesteld (45).

Normaal worden de gerechtskosten bij een correctionele veroordeling met 5% en bij criminele zaken met 10% verhoogd omwille van correspondentiekosten. Bij internering wegens een misdad bedraagt de verhoging aldus 10% en voor wanbedrijven 5% (46).

Lijfswang, nu afgeschaft, was vroeger echter ook uitgesloten (47).

Teruggave: art. 11, 1.

Wanneer de internering wordt uitgesproken, is de teruggave verplicht — indien hiertoe aanleiding bestaat — (48). Als de RK de internering niet beveelt, kan ze toch, als vastgesteld wordt dat de verdachte de feiten effectief gepleegd heeft (49), de teruggave opleggen. Deze beslissing is facultatief.

(43) Zie Cass., 22 juli 1931, R.D.P., 1931, 974.

(44) Zie Cass., 5 november 1934, Pas., 1935, I, 49.

(45) cfr. infra § 2, G, De Burgerlijke Vordering, 2.

(46) Zie SCHUIND, G., *Traité Pratique du Droit Criminel*, I, Brussel, Swinnen, 1980, 248.

(47) Zie K.I. Gent, 30 juli 1948, R.W., 1948 - 49, 117, noot J.M.; Cass., 19 juni 1979, R.W., 1979 - 80, 703, noot VANDEPLAS, A.

(48) Dit volgt logisch uit de redactie van art. 11, 1 van de W. 64. De verplichting die geïmpliceerd wordt door 'wordt' slaat niet alleen op de kosten (wat door de rechtsleer unaniem wordt aanvaard) maar ook op de teruggave indien de door de wet gestelde voorwaarde (indien daartoe aanleiding bestaat) vervuld is. Deze voorwaarde wil niet zeggen dat de rechter vrij kan beslissen of de aanleiding al dan niet voorhanden is. Het gaat hier om een objectief te beoordelen omstandigheid; heeft de verdachte bepaalde goederen van het slachtoffer in zijn bezit, bijvoorbeeld doordat hij ze ontvreemd heeft? Zoja, dan moet de rechter tot de teruggave beslissen.

Contra bepaalde auteurs die enkel over de verplichte veroordeling tot de kosten spreken. A contrario menen zij dus blijkbaar dat het bevel tot restitutie, ook wanneer de internering wordt uitgesproken, facultatief is. Zie MATTHYS, J., o.c., 65; PICARD, O., o.c., 53 - 54; VERSTRAETE, J., l.c., 1272, nr. 153.

(49) Ibidem.

Bijzondere verbeurdverklaring: art. 11, 1.

Ze wordt altijd (art. 43, 1 SWB) uitgesproken:

1. Ongeacht haar karakter.

In theorie onderscheidt men inderdaad verschillende soorten van verbeurdverklaringen van specifieke voorwerpen. Deze indeling beruiste op de mogelijke doelstellingen van de maatregel: straf, beveiligingsmaatregel of schadevergoeding. In die zin kon men opwerpen dat de verbeurdverklaring in deze materie slechts conform is aan de geest van de wet voor zover het om een beveiligingsmaatregel gaat: men haalt gevaarlijke of schadelijke produkten uit circulatie met het oog op de bescherming van het algemeen belang. Toch aanvaardt men dat inzake internering een bijzondere verbeurdverklaring als sanctie of als schadevergoeding voor het slachtoffer, uitgesproken wordt (50).

Meestal is de bijzondere verbeurdverklaring echter een beveiligingsmaatregel. Of zelfs een eenvoudige politiemaatregel die erin bestaat gevaarlijke voorwerpen onschadelijk te maken. Vanuit diezelfde doelstelling van het sociaal verweer, wordt de bijzondere verbeurdverklaring nu ook toegepast als het goed niet de eigendom van de dader is of als de dader onbekend is, of overleden (51).

2. Ongeacht de beslissing omtrent de vordering tot internering.

Het is niet van belang of de internering wordt gelast of niet: de bijzondere verbeurdverklaring wordt bevolen (52). Deze auteur heeft het over de verbeurdverklaring als beveiligingsmaatregel. Deze wordt bevolen zonder voorwaarde noch beperking. Zoals de dood van de verdachte geen invloed uitoefent op de macht van de rechter om de verbeurdverklaring uit te spreken, zo kan ze ook bevolen worden in geval van vrijspraak, of, in deze materie, in geval van buiten-zaak-stelling. Het lijkt ons echter niet zo dat de verbeurdverklaring moet bevolen worden bij een beschikking van verwijzing naar het vonnisgerecht.

De Burgerlijke vordering: art. 11, 2.

1. De Burgerlijke rechtsvordering ontstaat uit een misdrijf als het gepleegde feit aan een ander schade veroorzaakt (art. 1382 BW) (53).

Met burgerlijke rechtsvordering bedoelen we hier de vordering tot schadevergoeding. De benadeelde kan deze eis ofwel voor de burgerlijke rechtbank instellen, ofwel gelijktijdig met de strafvordering, voor de strafrecht-

(50) Zie BRAAS, A., *Précis de procédure pénale*, Brussel, 1950 - 51, nr. 349.

(51) Zie BRAAS, A., "A propos des mesures de sûreté", *J.T.*, 1950, 538.

(52) Zie CORNIL, L., *l.c.*, 53.

(53) Zie Cass., 9 januari 1979, *Rec. Dall. Sir.*, 1979, 358, noot ROBERT, J.M.; Cass., 28 juni 1979, *Pas.*, 1979, I, 1290.

ter (zie art. 11, 2 van de W. 64). We beperken ons natuurlijk tot de laatste hypothese.

2. *Het slachtoffer moet zich burgerlijke partij (BP) stellen.* Indien de strafvordering al ingesteld is kan hij zijn burgerlijke vordering hierbij laten aansluiten. Hij vraagt aan de rechter akte van zijn BP-stelling (54). Als de zaak nog in onderzoek is, wendt de benadeelde derde zich tot de OR. Wanneer de zaak al door de RK wordt behandeld, kan hij zich voor dit onderzoeksgerecht BP stellen. Dit natuurlijk enkel voor de feiten die het voorwerp van het onderzoek uitmaken.

Aangezien de gelaedeerde de strafvordering bij het onderzoeksgerecht niet op gang kan brengen (55), kan hij zich daar enkel BP stellen als de zaak er hangende is.

Maar ook als de strafvordering nog niet ingesteld is, kan het slachtoffer, op eigen initiatief, zijn eis indienen. Art. 63 Sv. voorziet dat het slachtoffer van een misdaad of wanbedrijf klacht kan neerleggen bij de OR en zich BP stellen. Hierdoor is het gerechtelijk onderzoek geopend en is dus meteen ook de strafvordering ingesteld (56).

3. *De BP en haar raadsman* worden van de rechtspleging in de RK op de hoogte gebracht om tijdens de debatten gehoord te worden (57). Naar analogie met art. 7, 2 van de W. 64 omtrent de kennisgeving van de datum, plaats en uur der verschijning aan de verdachte, kunnen we aannemen dat de in acht te nemen termijn voor oproeping van de BP eveneens vier dagen is in plaats van de gewone 48 uur.

In hetzelfde artikel wordt gesteld dat de BP en advocaat inzage hebben in het strafdossier. De bundel wordt ten minste vier dagen vóór de verschijning in RK op de griffie ter beschikking gesteld van de partijen.

4. *Sinds het arrest van het Hof van Cassatie van 14 februari 1944* wordt de bevoegdheid van de RK om eveneens over de burgerlijke vordering te oordelen niet meer betwist (58). Dit is uitdrukkelijk bepaald in art. 11, 2 van de W. 64.

5. *De RK is dus, in de gevallen waarin ze de internering gelast, bevoegd om uitspraak te doen over de bij haar regelmatig aanhangig gemaakte burgerlijke vordering.* Zelfs indien de internering niet is bevolen, is het

(54) Zie DECLERCQ, R., *o.c.*, 216.

(55) Zie Cass., 8 januari 1980, *Arr. Cass.*, 1979 - 80, 529.

(56) Zie DECLERCQ, R., *o.c.*, 218.

(57) *cfr. supra* § 2, A.

(58) Zie Cass., 14 februari 1944, *Pas.*, 1944, I, 208; Cass., 11 januari 1983, *R.D.P.*, 1983, 560, *concl. adv.-gen. LIEKENDAEL en R.W.*, 1982 - 83, 2114; Zie VAN PARYS, J., en VAN MAYNE, M., *l.c.*, 369, nr. 201.

mogelijk om zich, in een welbepaald geval, over de burgerlijke vordering uit te spreken. Namelijk wanneer de wettelijke voorwaarden zijn voldaan en de rechter toch niet interneert omdat de verdachte geen gevaar is voor zichzelf of voor de gemeenschap. Dit is geen buitenvervolginstelling of vrijspraak, maar een definitief oordeel over de publieke vordering, van dezelfde aard als de beslissingen van het vonnisgerecht (59).

6. De uitspraak omtrent de burgerlijke vordering moet geschieden naar billijkheid (art. 1386 bis BW, ingevoerd door de Wet van 16 april 1935). De rechter mag niet uitsluitend rekening houden met het werkelijk bedrag van de schade, maar ook met de omstandigheden en de (vermogens)toestand van de partijen (60).

Ontzetting

Wanneer de RK tot internering laat overgaan, mag ze de veroordeelde niet uit bepaalde rechten ontzetten indien deze ontzetting in het SWB als een bijkomende straf wordt gekwalificeerd (61). Het is onwettelijk de persoon tegen wie de internering is bevolen, te verbieden zijn beroep van geneesheer uit te oefenen (62) of hem de rechten, voorzien door art. 123 sexies SWB, te ontnemen (63). Dit mag echter wel voor zover het gaat om ontzettingen ten titel van veiligheidsmaatregel (64).

§ 3. RECHTSMIDDELEN TEGEN DE BESLISSING INZAKE INTERNERING

A. Verzet

Het verzet is een rechtsmiddel dat kan aangewend worden tegen rechterlijke uitspraken die bij verstek geveld zijn. Het gevolg ervan is dat de zaak voor hetzelfde gerecht teruggebracht wordt (65).

Deze term, verzet in de werkelijke betekenis, mag niet worden verward met de benaming voor hoger beroep tegen de beschikkingen van de RK als onderzoekingsgerecht. Daar heeft men het immers ook over 'verzet' (66).

(59) Zie SCHUIND, G., *o.c.*, I, 249.

(60) cfr. *infra* § 3, B.; Zie ook K.I. Bergen, 23 maart 1976, *Pas.*, 1977, II, 50.

(61) Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1272 - 1273, nr. 154.

(62) Zie Cass., 4 december 1944, *Pas.*, 1945, I, 59.

(63) Zie Cass., 14 januari 1946, *Pas.*, 1946, I, 19.

(64) Bijvoorbeeld een rijverbod wegens lichamelijke ongeschiktheid om een voertuig te besturen; Zie Gent, 10 juli 1959, *R. W.*, 59 - 60, 499; Zie K.I. Brussel, 2 augustus 1968, *Pas.*, 1968, II, 286; Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1268, nr. 135.

(65) Zie VANDEPLAS, A., "Over verzet in strafzaken", *R. W.*, 20 mei 1973, 1793 - 1812; Zie art. 186 Sv.

(66) Zie DECLERCQ, R., *o.c.*, I, 183.

Het arrest van het Hof van Cassatie van 22 juli 1981 in de zaak D'AMBROS illustreert hoe vlug de verwarring kan ontstaan. Het Hof acht het verzet van de BP tegen de beschikking tot internering en uitspraak over BP-stelling ontvankelijk. De basis hiervoor is art. 135 Sv. dat de BP een algemeen recht op verzet toekent tegen alle beslissingen die de rechtspleging regelen, ook wanneer de internering bevolen wordt.

Het gaat hier echter niet om een verzet volgens art. 135 Sv. maar om hoger beroep, aangezien de RK hier als vonnisgerecht optreedt.

Zelfs wanneer art. 135 Sv. van toepassing zou zijn, is het onjuist te stellen dat de BP daardoor een algemeen recht op verzet heeft (67).

De verdachte kan verzet aantekenen tegen de beschikking tot internering (of een vonnis dat vaststelt dat de verdachte de feiten heeft gepleegd, zonder dat de internering gelast wordt) die bij verstek door de RK is verleend (68). Hoewel hierover niets in de W. 64 wordt bepaald, is het onmogelijk hieruit te deduceren dat het recht op verzet in deze materie onbestaande is. Dit zou al te zeer indruisen tegen de rechten van de verdediging (69).

Bij gebrek aan grondslag in de W. 64 passen we dan het gemeen recht toe: art. 186, 187, 188, 208 Sv.. De vorm en termijn is dus dezelfde als bij het verzet tegen verstekvonnissen van de correctionele rechtbank. Gewoonlijk gaat het om een deurwaardersexploot dat binnen de 15 dagen, na de dag waarop het verstekvonnis is betekend, aan de partij tegen wie het verzet gericht is, betekend wordt volgens de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek (70).

B. Hoger Beroep

Het hoger beroep is een ander rechtsmiddel dat door partijen kan aangevend worden. Het heeft tot gevolg dat de zaak wordt onderworpen aan het oordeel van een hogere rechter.

(67) Zie Cass., 11 januari 1983, *R.D.P.*, 1983, 560 en *R.W.*, 1982 - 83, 2114 - 2136, concl. adv.-gen. LIEKENDAEL, waarin zij kritiek geeft op het cassatie-arrest van 22 juli 1981, *R.D.P.*, 1981, 934.

(68) Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1273, nr. 155.

(69) Zie PICARD, O., *o.c.*, 51; VAN PARYS, J., en VAN MAYNE, M., *l.c.*, 365, nr. 185.

(70) Zie Cass., 14 mei 1974, *Pas.*, 1974, I, 945.

Verzet door verklaring aan de directeur van de gevangenis is enkel mogelijk indien de volgende drie voorwaarden voldaan zijn:

- de veroordeelde moet gedetineerd zijn;

- Cass., 3 maart 1982, *Arr. Cass.*, 1982, 2040: de betrokkene moet zodanig onvermogen zijn dat hij het vereiste bedrag om de dagvaarding bij deurwaardersexploot te betalen niet ter beschikking heeft;

- deze vorm heeft slechts gevolgen op strafgebied; Zie Cass., 20 mei 1969, *Pas.*, I, 1968, 1083.

Art. 8, 1 van de W. 64 bepaalt dat de verdachte of zijn advocaat en het OM tegen de beschikking van de RK die de internering toestaat of weigert, bij de K.I. hoger beroep kunnen aantekenen (71).

Met OM bedoelen we niet alleen de PK, maar ook de Prokureur-Generaal bij het Hof van Beroep (hierna PG). Art. 8 in fine van de W. 64 verwijst immers naar art. 8 van de Wet van 1 mei 1849, gew. door art. 4 van de Wet van 27 februari 1956. Deze aanvulling in de Wet was vereist omdat het Hof van Cassatie, onder het regime van de Wet van 9 april 1940, beslist had dat de PG geen hoger beroep kon instellen tegen de beschikking van de RK omtrent de internering (72).

Ook de BP of haar raadsman heeft een appelrecht (73).

We stellen voorop dat alle elementen om tot een internering te kunnen komen voorhanden (dus niet noodzakelijk vervuld zoals de Wet het vereist) zijn.

1. Men onderscheidt vier situaties :

- De staat van geestesstoornis van art. 1 van de W. 64 staat niet vast, het ten laste gelegde feit is niet bewezen en er zijn onvoldoende bezwaren m.b.t. dat feit. De verdachte wordt buiten vervolging gesteld.

- De beklagde bevindt zich in één der staten van art. 1 van de W. 64 maar het feit is niet bewezen.

Hij wordt buiten de zaak gesteld.

- De strafbare gedraging is bewezen, of er zijn voldoende bezwaren, de abnormaliteit staat niet vast. De internering kan niet bevolen worden. De RK zal beslissen tot de verwijzing naar het vonnisgerecht. Dit kan dan de veroordeling uitspreken.

- Zowel de abnormale geestgesteldheid als het plegen van de inbreuk is vastgesteld in hoofde van de verdachte.

Indien de rechter meent dat de verdachte zich in staat van sociale gevaarlijkheid bevindt, wordt hij geïnterneerd.

We voegen hier nog een vijfde geval aan toe: de feiten en abnormaliteit zijn bewezen, maar de verdachte betekent geen gevaar voor de gemeenschap. Hij wordt buiten de zaak gesteld.

2. Het OM kan hoger beroep instellen in alle hypotheses. Als vertegenwoordiger van de openbare orde kan het hier immers steeds belang bij hebben.

(71) Zie K.I. Luik, 18 juli 1958, R. W., 1958 - 59, 840; K.I. Gent, 3 november 1970, R. W., 1970 - 71, 1046, req. Proc.-Gen. DE CAUWE, M.; Cass., 21 november 1972, Pas., 1973, I, 288; Cass., 9 mei 1977, Pas., 1977, I, 909; Cass., 14 maart 1979, Pas., 1979, I, 831 en J.T., 1979, 423.

(72) Zie Cass., 14 oktober 1963, Pas., 1964, I, 149 en R. W., 1963 - 64, 1701.

(73) Zie VERSTRAETE, J., o.c., 1273, nr. 156.

De verdachte heeft slechts in de derde en vierde situatie belang bij een hoger beroep.

De BP kan in alle gevallen, behalve het derde, beroep aantekenen. De K.I. van Brussel besliste dat de BP dit recht ook niet heeft wanneer de RK de internering beveelt, in hypothese vier dus (74). Het reeds aangehaalde arrest van het Hof van Cassatie van 22 juli 1981 lijkt dit niet te aanvaarden (75). Gesteld dat het verkeerdelijk aangetekend verzet in wezen een hoger beroep is, dan wordt dit rechtsmiddel aanvaard, hoewel de BP prima facie er misschien geen belang bij heeft. Men stelt dat ze door de optie internering in haar privé-belangen benadeeld is. Het is inderdaad interessanter voor de BP dat de verdachte niet geïnterneerd maar strafrechtelijk veroordeeld wordt. In dit laatste geval zal de schadevergoeding volgens het werkelijke schadebedrag begroot worden. De regeling van de billijke beoordeling door de rechter (art. 1386 bis BW) speelt hier niet (76).

Het beroep wordt ingesteld in de vormen en termijnen die art. 203-203 bis Sv. en art. 8 van de Wet van 1 mei 1849 voorschrijven (zie art. 8, 3 van de W. 64).

Het geschiedt door een verklaring ter griffie van de correctionele rechtbank. Deze verklaring mag, behalve voor het OM, door een advocaat gedaan worden. Sinds de Wet van 20 december 1974 dient deze niet meer 'houder der stukken' te zijn. Het hoger beroep van de PG wordt ingesteld door betekening aan de partij tegen wie het gericht is. Normaliter gebeurt dit via een deurwaardersexploot.

Sedert de Wet van 15 juni 1981 bedraagt de termijn vijftien dagen (vroeger tien) volgend op de dag van het vonnis of op de dag van de betekening van het verstekvonnis (voor de partij die verstek liet gaan). Voor de PG geldt de regel dat de aanzegging aan de tegenpartij binnen de vijftientig (vroeger vijftien) dagen na de uitspraak moet geschieden.

Het hoger beroep van de verdachte moet altijd door het OM gevolgd worden, voor zover ten minste haar hoger beroep (van het OM) nog tijdig zou zijn (77).

Het hoger beroep van de BP dient eveneens door het OM gevolgd te worden. Dit is niet het geval wanneer het geschil beperkt blijft tot het bedrag van de toegekende schadevergoeding. Dan moet er verslag aan de PG uitgebracht worden (78).

(74) Zie K.I. Brussel, 3 mei 1966, *Pas.* 1966, II, 83, noot A.M.

(75) Zie noot (67).

(76) Zie DECLERCQ, R., *o.c.*, 186.

(77) Zie VERSTRAETE, J., *l.c.*, 1273, nr. 156.

(78) *Ibidem*.